

взаємодії з іншою дійовою особою, то перший прагнучим до продовження дії. Таким чином, кожен індивід приходять до очікування певних дій від інших людей в певних ситуаціях. З цих очікувань (експектацій) виникають соціальні правила (норми) і загальноприйняті цінності, що допомагають гарантувати бажаний характер у відповідь на реакції. Все це створює систему «ролевих статусів», кожному з яких відповідає певна очікувана поведінка, а також заохочення і покарання за відповідність або невідповідність поведінки даним очікуванням [5, с. 18-38].

Висновки: 1. Здійснене в статті дослідження особливостей концептуалізації понять «соціальний статус» та «соціальна роль». В теоретичній соціології ХХ століття дає підстави для формулювання наступного узагальнюючого положення: незважаючи на різні пізнавальні стратегії соціологічної концептуалізації даних понять, їх використання як фундаментальних категорій соціологічної теорії дає можливість конкретизувати теоретичні уявлення стосовно онтологічних підстав соціальної стратифікації та соціальної мобільності. 2. Поняття «соціальний статус» і «соціальна роль» є абстракціями високого рівня узагальнення, які отримали певну концептуалізацію в межах суб'єктивістських соціологічних парадигм, структурно-функціональної теорії і ролі теорії особистості. 3. Сукупність статусів визначає соціальну структуру суспільства, в якій здійснюються соціальна взаємодія індивідів та їх соціалізація (проникнення в культуру суспільства). Статус постає як реакція суб'єкта на зовнішній тиск з боку суспільної системи, яка формує його життєву позицію та потенціал активності у суспільстві. 4. Проведений аналіз сутнісних ознак понять «соціальний статус» та «соціальна роль» слугує підставою для виходу на більш високий рівень концептуалізації даних понять. «Соціальний статус» - це соціальна позицію, яку займають соціальні суб'єкти в суспільстві чи окремій підсистемі суспільства. «Соціальна роль» є динамічним виразом соціального статусу - це певний зразок поведінки соціальних суб'єктів, котрий обумовлюється суспільними потребами та вимогами.

Література: 1. Вебер М. Основные понятия стратификации [Текст] / М. Вебер; пер. с англ. А. И. Кравченко // Социологические исследования. – 1994. – № 5. – С. 147-155. – ISBN 0132-1625.; 2. Коваліско Н. В. Основи соціальної стратифікації.- Львів:Магнолія, 2006. – 328с.; 3. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов: Пер. с англ. — М.: Политиздат, 1992. — 543с.; 4. Линтон Р. Статус и роль [Текст] / Р. Линтон // Человек и общество: Хрестоматия / Под ред. С. А. Макеева. – К.:Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – С. 29–37.; 5. Американская социологическая мысль: Р. Мертон, Дж. Мид, Т. Парсонс, А. Шюц: Тексты / Сост. Е.И. Кравченко/ Под ред. В.И. Добренюкова. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1994. — 446с.; 6. Шибутани Т. Социальная психология. – М., Прогресс, 1969 – 340с.; 7. Кон И. С. Люди и роли. // Новый мир. - 1970. - № 12. - С. 144-173.; 8. Парсонс Т. Система современных обществ/Пер. с англ. Л.А. Седова и А.Д. Ковалева. Под ред. М.С. Ковалевой. — М.: Аспект Пресс, 1998. – 270с.; 9. Теории социального статуса // Российская социологическая энциклопедия /Под общей редакцией академика РАН Г. В. Осипова.- М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – С.555.

УДК 316(423+444):316.354

Петренко-Лисак А.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, к.соц.наук

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ РУХЛИВОСТЕЙ: ФЛЕШМБУ, БУККРОСІНГУ ТА ПАРКУРУ

В статті з'ясована специфіка новітніх соціальних рухливостей, окремими типами з яких є флешмоб, буккросінг та паркур. Мобільність, що має технічну підтримку мобільним зв'язком, Інтернетом породжує дані новітні рухливості в соціальному просторі. Флешмоб, буккросінг та паркур є соціальними рухливостями, а саме дрібними соціальними зрушеннями, в основі яких лежить здатність соціальної суб'єктів реагувати на мінливості оточуючого середовища, та можливість швидко та легко переміщатись в соціальному просторі, змінювати субстанціональність свого вираження.

Ключові слова: соціальна рухливість, соціальний рух, соціальна мобільність, флешмоб, буккросінг, паркур.

Актуальність дослідження. Якщо спробувати інтегрувати дефініції понять «соціальний рух» та «соціальна мобільність», що визначають як сукупність колективних дій великої кількості людей, спрямованих на підтримку певних соціальних процесів і змін або на протидію їм, так і просторові переміщення людей з їхньою здатністю або готовністю до соціальних дій - то певним теоретичним результатом такого синтезу може бути такий концепт, як «соціальна рухливість». Зміст даного концепту, на наш погляд, фіксує означення стану соціального явища чи суб'єкту, що являє собою не стільки рух чи переміщення, скільки локальну або тимчасову характеристику стану субстрату, яким в нашому аналізі є соціальна система чи її складові. Таким чином, соціальну

рухливість доцільно сприймати як якісна ознака здатності соціальних суб'єктів реагувати на зміни оточуючого середовища. В даній статті *об'єкт-предметним* полем аналізу виступатимуть новітні соціальні рухливості, окремими типами з яких є флешмоб, буккросінг та паркур.

Мета даного дослідження полягає у з'ясуванні специфіки певних новітніх соціальних рухливостей, які мають технічну підтримку мобільним зв'язком, Інтернетом, окремими типами з яких є флешмоб, буккросінг та паркур..

Стосовно наукового соціологічного інтересу до означених соціальних рухливостей, то нами помічено вкрай замало фахового аналітичного та емпіричного матеріалу. Тоді як їхнє існування в соціальному просторі є беззаперечним. Просто ігнорувати їх, вважаючи, що вони лише варіації раніше пройденого соціумом шляху, дійсно можна, але тоді годі взагалі шукати в науці нового, адже як голосить народна мудрість “все нове, то добре забуте старе”. Ми не вважаємо, що представлені соціальні рухливості є забутим старим, адже першопричиною їхньої появи є постіндустріальне суспільство, або його примара (чи то тінь, що накладається одними суспільствами на інші). Звісно, можна критично ставитися до таких понять як постіндустріальність, постмодерн та інші “пост’-и”, проте відкидати чи то спростовувати той факт, що саме їхня ідеологія кристалізує процеси мислення сучасної наукової громади, теж не є конструктивним, адже така критика нерідко схожа на відому приказку мультиплікаційної героїні 1980-х: “А Баба-Яга проти!” Як зазначає Г. Рейнольд: “Якщо б люди на початку минулого століття більше уваги приділяли роздумам про те, як безкінні вози змінять їхнє життя, чи вдалося б їм скористатися дарованою автомобілями свободою, міццю та зручностями, оминувши при цьому настільки потворного викривлення середовища мешкання їхніх онуків? Перед тим, ніж ми почнемо одягати на себе комп'ютери та комп'ютеризувати наші міста, варто подумати, чи здатне покоління початку XXI століття уявити, якими питаннями, на думку їхніх майбутніх онуків, їм варто було б задатися? Застосування, яке ми знаходимо техніці, що здатна змінити наше світосприйняття, особливо потребує критичного осмислення” [1]. Звісно, що технічний розвиток, якого сягнуло сучасне людство, вплинув на способи та типи соціальних зв'язків, що формуються нинішніми індивідами. Мобільність, яку форматує технічна підтримка мобільного зв'язку та Інтернету, яку детермінує фізичний простір, облаштований до різноманітних потреб людини (які або зникли, або є майбуттям), - породжує новітні рухливості в соціальному просторі. Рухливості, - як дрібні соціальні зрушення; як здатності соціальної субстанції реагувати на мінливості оточуючого середовища; як можливості швидко та легко переміщатись в соціальному просторі, змінювати субстанціональність свого вираження.

Справді, сьогодні наука багато промовляє про стани, позначені в термінах префіксом “пост-”: постмодерн, постсучасність, постіндустріальність тощо. Та слід замислитись про те, що йтиме далі після цього постперіоду? Логічно припустити, що це певний новий стан, якому ще немає назви. Можливо, він вже розпочався, - в тому сенсі, що ті процеси, явища, події, які виникають в сучасному соціумі є не стільки продовженнями попередніх добре забутих форм, але є особливими формаціями, породженими або детермінованими тими інноваційними соціальними моделями, прототипи яких не настільки присутні в минулому, щоб їх мати змогу пояснити через схеми нашарування та ускладнення (хіба що наукова практика покладається на авторитети минулого їх відчайдушно шукатиме й надалі). І, можливо, філософам та суспільствознавцям варто прискіпливіше шукати початки, начала нового соціуму проти спроб дооформлювати принципи “нескінченого закінчення” епохи нинішнього суспільства. І проблема нинішнього стану сучасної цивілізації не тільки в тому, що вона продовжує відповідати на одні й ті само запитання, але й в тому, що відмова від деяких нових запитань приховує в собі більшу небезпеку, аніж нездатність відповісти на запитання, які вже стоять на порядку денному. Адже навіть в дрібних соціальних зрушеннях суспільств потрібно виявляти те, що дозволяє змінювати та сприяє сукупним змінам суспільства в бік майбуття.

Флешмоб: соціальний рух чи технологія?

Вперше флешмоб стартував 17.06.2003 року. Ідейний поштовх до нього був прописаний у книзі Г. Рейнольда “Розумний натовп: нова соціальна революція” [1], в якій автор висловив ідею використання нових інформаційних технологій задля самоорганізації великих мас людей. Флешмоб (“спалах натовпу”) формується в лоні смартмобу – “розумного натовпу”. Слід додати, що прикметник smart (поряд з можливими clever або intelligent), використовуваний в англомовній традиції для позначення даного типу натовпу (та й на загал до технічних приладів та програмного забезпечення останніх поколінь ІКТ-винаходів), якщо звернутись до лексичного тлумачника, визначає нюанс даного прикметника, як такого, що використовується в разі прагнення акцентувати на додатковому відтінку поняття “розумний”, а саме “тямущий”, “кмітливий”, “дотепний”, “хитромудрий”. Отже, за лексичним важелем виходить, що смартмоб – це вид натовпу, ґрунтованого не просто на раціональності проти емоційності, але “розумний” у свідомому прагненні соціальних суб'єктів креативно, оригінально, винахідливо реалізувати свою політичну, культурну, економічну волю та індивідуалістичність на соціальному рівні. Така групова раціональність в аналізі Рейнольда підкріплена практичними можливостями техніко-технологічних пристроїв, що надають людям перспективу майже повсемісного зв'язку. Суб'єкти, оснащені сучасною інформаційно-комунікативною атрибутикою складають “розумні натовпи”, що породжують акції тимчасових флешмобів. Щоб зрозуміти “розумність” флешмобу, можна звернутися до раціональності, про яку писав М.Вебер, як основу логічної послідовності дій соціальних

суб'єктів, що конструюють структуру соціальної реальності. Раціональності, яка предметно вимагається від соціології в тлумаченнях, розуміннях та каузальних поясненнях соціального. Вебер обґрунтував ідею визначення рівня історичного розвитку суспільств за ступенем їхньої раціональної організації [2]. Тобто соціальні дії людей, які жили в різних просторово-часових координатах та належали до різноманітних культур, варто вивчати, передусім збагнувши форми раціоналізованих ними дій. У випадку смартфонів та його різновиду флешмобу, до вивчення поставитимуть не просто розумні/раціональні, а продумані, осмислені і заздалегідь сплановані дії. Дії, до яких приєднуються не більшість, але публікою, що їх спостерігає та “розкодовує” смисли цих дій постають (як правило) кількісно чималі спільноти.

Флешмоб – це явище міст та мегаполісів, це породження інформаційного [3] чи то постіндустріального суспільства, адже уможливили його виникнення сервіси коротких повідомлень (смс) мобільних операторів та електронної пошти мережі Інтернет. Флешмоб як соціальна рухливість в своїй соціальній обгортці прагне продемонструвати своє критичне ставлення до устроїв, правил, стереотипів, що склалися в конкретній спільноті чи то ситуації, прагне приборкати той соціальний порядок, що встановився, або ж надати йому нових акцентів. Проте флешмоб не є соціальним рухом, адже учасникам та прихильникам флешмобів не притаманна така якість як цілісність. Флешмоб тимчасовий, він реактивно спалахує, і так само стрімко зникає, залишаючи в пам'яті його свідків хіба що спогад про оригінальний акцент на соціально-історичну подію. Хоча серед різновидів флешмобу присутній соціал-моб - акції соціальної спрямованості, за мету в яких ставиться розумно, тонко і нестандартно показати своє ставлення до конкретних стереотипів і стандартів поведінки, правил соціальних інститутів або організацій. Але далі висловленого ставлення активність учасників соціального флешмобу не йде, а отже щоб говорити про флешмоб як про соціальний рух, йому не вистачає тривалості в часі ідейності, конвенціональності. Флешмоб соціальні норми не породжує, він їх використовує як підґрунтя для об'єднання прихильників публічної акції. Флешмоб норми не підтримує, він покликаний лише використовувати їх як орієнтири. Цінностей флешмоб не має, тільки правила поведінки під час публічних масових акцій. Соціальних цінностей флешмоб не творить, у нього немає потужностей перерости в соціальну організацію. Хоча об'єднання прихильників флешмобу існують, але переважно в мережі Інтернет. Далі сайтів, в структуру яких входять такі сервіси як чати, форуми та блоги, соціальна присутність флешмобу в соціальному просторі не наявна. Будь-яка акція, організована флешмоберами вкрай короткотривала й зберігається в пам'яті виключно завдяки комунікативним практикам учасників флешмобу. Стосовно публіки, яка спостерігає подію, то через її коротку тривалість, свідки подій тільки і встигають, що помітити якусь рухливість, не завжди вірно оцінивши задум організаторів, чи то просто вважаючи їх бешкетниками, що розважаються в публічний спосіб.

Флешмоб – це соціальна рухливість, що виникає внаслідок реакції соціальних суб'єктів на значимі для них події в оточуваному їх соціумі. Флешмоб не триває той соціально-часовий період, щоб набути ознак соціального руху. Він в принципі короткоживучий по суті свого походження та ідеології, відповідно соціальна пам'ять про флешмоб акцію існує доти, поки її обговорюють в кібервіртуальному просторі, в традиційних ЗМІ або на рівні міжособистісних комунікацій. А отже, флешмоб то є соціальна рухливість, себто ознака тимчасового зрушення соціальної свідомості та поведінки.

Бук-кросінг: соціальний рух чи кочова бібліотека?

Цей проєкт виник у 2001 році за ініціативи спеціаліста з Інтернет-технологій, американця Рона Хорнбекера. Ця соціальна рухливість є свого роду хобі, ґрунтоване на принципах дії соціальних мереж, дуже близьке за сутністю до флешмобу. Буккросінг – це процес передачі людьми власно прочитаних книг іншим людям, посвяченим у ідеологію та практику даної соціальної рухливості. Тобто людина, прочитавши книгу, залишає її у людному місці для того, щоб інша невідомо яка людина змогла цю книгу знайти й, прочитавши, пустити її в подальший рух. Відслідковування за “мандруванням” книги відбувається через мережу Інтернет, де на спеціальних сайтах обговорюються або позначаються ключові вузли соціальних точок перетину буккросерів. Такими точками є 1) безпечні місця типу книжкових полиць в магазинах, кафе, бібліотек, власники яких посвячені в ідею, або 2) це технологія букрей (bookray), тобто пересилка книги від буккросера до буккросера поштою, й надалі ланцюгом до третього й так надалі, чи 3) технологія букринг (bookring) – майже те саме, що й букрей, але книга повертається до того, хто її надіслав, й, нарешті, 4) спеціалізовані Інтернет-сайти, де суб'єкти бук-кросінгу, реєструючись, позначають відповідні книги, надаючи їм унікального кодового значення (BCID - BookCrossing IDentificador) задля можливості подальшого обліку її обігу.

Процес буккросінгу ґрунтується на принципі “прочитав книгу — віддай іншому”. Ідеологія буккросінгу трансформує ставлення до процесу читання та книг, коли книга визначається не як матеріальна, а як духовна цінність. Буккросери надихаються ситуаціями та насолоджуються емоційними станами за можливості власноруч поділитися своїм читацьким досвідом, ідеями і роздумами, емоціями та турботами, маючи основною ідеєю залишати книги в публічних місцях, сподіваючись, що її знайде інший зацікавлений читач. Кожна буккросерна книга має позначення у вигляді спеціальної наліпки, що свідчить про відповідний статус книги. Проте, залишаючи книги в громадських місцях, проблемою, з якою мали справу буккросери були працівники громадського порядку, які просто прибирали книги. Зрештою, у буккросерів з'явилась потреба в організації своєї

активності. Книги почали залишати в особливих, конкретних місцях, місцезнаходження яких було означене на спеціалізованих сайтах.

Сьогодні, така соціальна рухливість як буккросінг не набула того ступеня масовості, щоб надати йому статус соціального руху. В Україні буккросінг є хаотичним та андеґраундним субкультурним явищем, тоді як в США або Європі ситуація інша: на буккросінгу навіть почали заробляти, торгуючи вслякою сувенірною продукцією, телеканал ВВС активно агітує ідею буккросінгу, а термін “буккросінг” внесений до Оксфордського словника, де означає певний тип соціальної практики. Стосовно видавців, то вони не відчують у буккросерах конкурентів, адже вважають, що такий соціальний проект може сприяти збільшенню кількості кола читаючих людей.

Буккросінг – це соціальна рухливість в полі урбаністичної субкультури, це тимчасове зрушення практик обміну книжками соціально активних читачів, які прагнуть кібервіртуальних соціальних контактів, віртуальних спільнот однодумців, самореалізації тощо. Буккросінг окрім цінності практики читання та соціальної довіри не претендує на масштабні соціальні цінності. Буккросінг не соціальний рух, адже не прагне змінити соціальну реальність, він до неї не протестує. Буккросінг тим паче не соціальна мобільність, адже рухається предмет (книга), а не статусна позиція її володаря. Буккросінг – соціальна рухливість, яка свідчить про спалахи соціальної активності відповідно до актуалізованих в соціальному просторі книг, свідчить про свідоме прагнення читачів поділитися з невідомими їм людьми своїм читацьким досвідом.

Паркур: міська субкультура чи спорт епохи постмодерн?

Людській природі притаманні жага досліджень, потреба в русі та пошуку нових шляхів вирішення ситуацій, способах долання перешкод. Суттю паркуру є рух та долання перешкод фізичного оточення різноманітного характеру: існуючих архітектурних споруд (перил, парапетів, стін, добудованих та недобудованих елементів будівель, заборів, дахів тощо) або спеціально виготовлених конструкцій (використовуваних під час різноманітних заходів та змагань). Паркур – це суміш акробатики, бігу, бойових мистецтв та фантазії самого виконавця паркуру - трейсера, котрий здатен поєднувати все це воедино в мистецтві просторових переміщень.

Термін паркур був вивчений Д. Беллем та Ю. Кунде і походить від *parcours du combattant* — класичного методу долання перешкод військової підготовки. Термін паркур - викривлене від французького *parcours (parcours du combattant)* означає дистанцію, смугу перешкод [4].

Появу паркуру можна розцінювати як наслідок одного із (ре)креативних способів пристосування до міського простору. Ідеологія наступна: порівняно з тим, як мешканці джунглів, гір та морів шукають свої стежки, так і трейсери прокладають нові шляхи серед сталі, бетону та скла. Як правило, міський мешканець переміщується за суворо запрограмованим маршрутом, означеним асфальтованими дорогами, сходами та знаками. Тоді як паркур визначає стіни, забори та решту елементів міського ландшафту не як звичні перешкоди, а як виклик. Прокладання нових шляхів допомагає по-іншому сприймати оточуючий світ та створює ефекти “єднання” з міською “природою”. Мета паркуру — швидко та красиво без допоміжних засобів переміщатися на місцевості найкоротшими шляхами. Паркур являє собою сукупність навичок володіння тілом, котрі в потрібний момент можуть бути в нагоді в умовах виживання в місті. Основні сили, використовувані трейсерами: фізична сила та вірне її застосування, вміння швидко опинитися в певній точці простору, використовуючи лише власне тіло. Головною ідеєю паркуру є виражений Д. Беллем принцип “немає границь, є лише перепони” і будь-яку перепону можна здолати. Основним обмеженням в паркурі є заборона на застосування акробатичних елементів. Про паркур можна говорити як про певну дисципліну, адже якщо звернутися до означення М.Фуко, який зазначає, що “методи, які уможливають детальніший контроль над діями тіла, забезпечують постійне підкорення його сил та нав’язують їм відносини слухняності—корисності, можна назвати “дисциплінами” [5], - то виходить, що паркур і є дисципліна. Паркур дотримується тієї дисциплінарності стосовно людського тіла, про яку, власне, міркував М. Фуко. “Історичний момент дисциплін — момент, коли народжується мистецтво володіння людським тілом, спрямоване не тільки на покращення його спритності та вправності, не тільки на посилення його підкорення, але й на формування відносин, які в самому механізмі роблять тіло тим більш слухняним, чим більш корисним воно стає, і навпаки” [5]. Такими відносинами у М.Фуко постане влада. В паркурі це жага до самовдоволеного володарювання своїм тілом в міському просторі та тимчасове оволодіння фізичним рівнем перешкод простору міста. Паркур не прагне використовувати будь-які допоміжні в русі засоби або обладнання, його дисциплінарність спрямована на розвиток навичок поведінки в умовах “тут і зараз”.

Паркур - це командна дисципліна. Практично кожен трейсер знаходиться в групі однодумців, і лиш одиниці надають перевагу тренуватися та існувати поза рештою. Зазвичай подібні “вільні трейсери” відособлено довго не тримаються й або приєднуються до конкретних команд, або завершують свою практику. Групи трейсерів традиційно мають своїх лідерів, як правило неформальних.

Паркур не є видом спорту, котрий передбачає змагання, конкуренцію, і прагнення перемогти суперника, - ідеологія паркуру заперечує ці принципи. Вкрай важливими є швидкість реакції, вміння оцінювати обставини та свої можливості. Паркур не є екстримом, адже екстрим це екстраординарні

дії, що пов'язані з небезпекою для життя та спрямовані на отримання адреналіну. Тоді як в паркурі дії спрямовані на вивчення і розширення можливостей свого тіла.

Паркур не є соціальним рухом, адже абсолютно не прагне змінити будь-який аспект соціального життя, не прагне звернути увагу громадськості на актуальні проблеми спільноти, паркур не базується на соціальному невдоволенні чи ейфорії, він не є зосередженим на конкретних соціальних проблемах. Паркур не соціальний рух, адже навіть будучи організованим колективним зусиллям, не сприяє і не перешкоджає жодним соціальним змінам.

Адептами паркуру він сприймається як стиль життя, світоглядним смислом якого є постулат про те, що людське життя складається з перешкод, перепон та викликів, долаття яких означає прогрес. Прихильники паркуру розглядають його не як модне захоплення, а як еволюцію міської свідомості, що постулює ідею того, що кожен рух тіла має приносити радість та позитивну енергію. "Філософія" паркуру в цьому аспекті світогляду дещо наближена до східних єдиноборств, в яких мета — це самовдосконалення, повне єднання духу, тіла та оточуючого світу. Тут паркур як певний вид діяльності передбачає деякий результат активності суб'єктів, "таким результатом в паркурі стає, в першу чергу, внутрішній саморозвиток трейсерів. Звідси багаточисельні розмови про паркур як світогляд, як філософію, як стиль життя тощо. Проте, в будь-якому випадку подібний результат іманентний, феноменологічний, а отже важко реєструється для зовнішнього спостереження" [6].

Паркур не субкультура. Паркур, хоч і має свої цінності та норми, стиль поведінки та практики, проте не є оформленим культурним утворенням в межах домінуючих культур. Він ніби належить частково до культури спорту, проте ним як таким не є, він ніби належить до молодіжних світоглядних комплексів, проте не створив сукупної моделі в структурі соціального інституту культури. Паркур, маючи військове походження, не є складовою військової ідеології та практики. Щоб набути соціологічного статусу субкультури, паркуру варто набути цілісності, структурності, системності та визначеної ціннісної ідеології, помітно відмінної від визнаних домінуючих форматів в соціальних інститутах культури, спорту, молоді.

Паркур — це соціальна рухливість в межах соціальної системи. Це рухливість, що представлена реакцією на зміни в інституційному полі армії, фізичних сил та можливостей людини, в полі світоглядних змін окремих молодіжних груп в просторі міського ландшафту. Паркур є реакцією, яка по суті своїй є ознакою якісної характеристики субстанції, а саме рухливості, себто здатності реагувати на мінливі обставини оточуючого середовища, яким в даному випадку є соціум. Паркур — це рухливість, що є реакцією зрушення соціальної свідомості на полюсі усвідомлення параметрів та меж фізичних можливостей людини урбанізованого середовища.

Висновки. В рамках аналізу явищ соціальної динаміки прийнято говорити або про соціальні рухи, або про соціальну мобільність. Коли ми вдалися до аналізу флешмобу, буккросінгу та паркуру, ми помітили певну невідповідність даних понять для їхнього описання. Ми спробували використати поняття "рухливості", яке свідчить скоріше про зрушення у структурі соціальних відносин або зовнішніх умов їхнього перебігу, але не в зміні соціальних структур чи нерівностей. Методологічним прийомом діагностики таких соціальних рухливостей як флешмоб, буккросінг та паркур можна вважати визначення швидкості та легкості зміни соціальних процесів, що їх породжують на процеси того самого або протилежного соціального значення, а також — швидкості виникнення та зникнення тих соціальних процесів. Соціальні рухливості, що проаналізовано в даній статті, відображають швидкість та якість соціальної системи реагувати на ті зміни, що відбуваються в свідомості та цінностях суб'єктів соціуму. Ці рухливості свідчать про швидкість соціальної реакції, інтелектуальних операцій, гнучкості та небанальної раціональності соціально активних суб'єктів. І флешмоб, і буккросінг, і паркур є сигнальними картами на векторній мапі соціологічного аналізу, спрямованого до вдумливого евристичного пошуку. Тож, перед тим, як вибудовувати емпіричну рахівницю означених нами соціальних рухливостей, треба спочатку випустити їх в предметне поле теоретичних досліджень вітчизняної соціології (західна соціологія дещо попереду української, проте не так встигла випередити, щоб ми не могли до неї приєднатися). Зрештою, суспільство завжди знаходиться в стані рухливості, яка притаманна не тільки сприйняттю зовнішньої реальності, але й спрямованим проти неї захистам, а також і самим границям, що її визначає. Новий час нового суспільства розпочався, йому ще немає назви, його ще не осмислили, — і як для науковців-суспільствознавців — то це пречудово, адже це шанс евристичної насолоди. Можливо, це буде Новий Ренесанс, або Нове Просвітництво. Українське суспільство прямує до майбутнього не оминаючи згадані нами рухливості. Соціальному досвіду нашого суспільства вже знайомі флешмоб, буккросінг та паркур, — але соціологічне осмислення даних рухливостей тільки кристалізується.

Література: 1. Рейнгольд Г. Умная толпа: новая социальная революция / Говард Рейнгольд. — Пер. с англ. А. Гарькавого. — М.: ФАИР ПРЕСС, 2006. — 416 с. / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Rein/index.php>; 2. Вебер М. Избранные произведения: Пер. с нем. / Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. — М.: Прогресс, 1990. — 808 с.; 3. Петренко-Лисак А. А. Флэшмоб как порождение информационного общества // Коммуникативные стратегии информационного общества: труды 2-й Междунар. науч.-теор. конф. — СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2009. — С. 55-60.; 4. Паркур / матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії / [Електронний ресурс] // Режим доступу:

<<http://ru.wikipedia.org/wiki/Parkour>>. ; 5. Фуко М. *Надзирать и наказывать* / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ru.philosophy.kiev.ua/library/foucault/03/Fuko_Disciplina.htm>. ; 6. Авраменко К.Ю. *Изменение представлений о пространстве и времени в современном спорте* // *SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи.* – 2010. - № 1. – С. 109.

УДК 303.022

Мраморнова О.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, аспірантка

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ВЗАЄМОДІЇ: МЕТОД КОНВЕРСАЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

У статті, в межах дискурсивної традиції дослідження мовленнєвої взаємодії, розглядається метод конверсаційного аналізу. Розглянуто основні поняття, що використовуються у конверсаційному аналізі, етапи та процедури дослідження. Особливу увагу приділено методичним особливостям процедур збору даних і транскрипції.

Ключові слова: мовленнєва взаємодія, конверсаційний аналіз, транскрипція

Актуальність дослідження. На початку ХХІ ст. в соціальних та гуманітарних науках набули актуальності міждисциплінарні дослідження мовленнєвих взаємодій. Певним чином змістився сам фокус таких досліджень: вони спрямовані не на вивчення того як людина впливає на мову, але на те яким чином мовні та інші соціальні фактори можуть бути трансформовані в цьому процесі. При вивченні спеспефіки мовленнєвих взаємодій сучасними вченими використовуються методи конверсаційного аналізу. Однак дослідницька специфіка даного методу у багатьох аспектах залишається не з'ясованою.

Враховуючи дану обставину, **мета дослідження** - охарактеризувати сам метод конверсаційного аналізу, розглянути основні поняття, що використовуються у конверсаційному аналізі, етапи та процедури, пов'язані з використанням даного методу.

Відомо, що мову зазвичай можна вважати одним із засобів передачі смислових засад соціального порядку. Так, за П. Бергером і Т. Лукманом, мова, що використовується у повсякденному житті постійно надає необхідні об'єктивації певних цінностей і норм та встановлює порядок, у рамках якого вони набувають смислу та значення [1, с.41]. Представники постмодерністської думки (М. Фуко, Ж. Лакан, Ж. Дерріда, Ж. Бодріяр, В. Конолі, Ж. Ф. Ліотар, Р. Рорті) визнають мовну концепцію реальності, вбачаючи у тому, що ми сприймаємо як реальність, соціально та лінгвістично сконструйований феномен, результат успадкованої нами лінгвістичної системи. Вони вважають, що світ можливо пізнати лише через мовні форми, отже наші уявлення про нього не можуть відобразити реальність, що існує поза межами мови.

Під мовленнєвою взаємодією розуміється процес встановлення та підтримки безпосереднього контакту соціальних суб'єктів взаємодії за допомогою мовлення, що характеризується наявністю як мінімум двох співбесідників, швидким обміном реплік без попереднього ретельного обдумування, їх смисловою взаємозалежністю та ситуативною залежністю. Соціологічний аналіз мовленнєвої взаємодії зосереджений на виокремленні мовленнєвих форм виразу статусно-рольових позицій, цінностей, норм її учасників та мовленнєвих форм потреб, інтересів, цілей для досягнення яких індивіди вступають у мовленнєву взаємодію.

Звернення до методу конверсаційного аналізу продиктоване там, що дослідники-конверсаціоналісти вивчають як зовнішні характеристики учасників мовленнєвої взаємодії (наприклад статус, дохід, рід зайнятості і т.п.) стають внутрішніми характеристиками, тобто складовою частиною взаємодії.

Основоположниками конверсаційного аналізу є представники етнометодологічного підходу Х. Сакс, Е. Щеглоф та Дж. Джеферсон. Конверсаційний аналіз, тобто вивчення структур та формальних якостей мови, перш за все означає вивчення соціальної структури «розмови», або «мови-у-взаємодії» через детальне дослідження звукозаписів та їх транскриптів.

Головна ідея конверсаційного аналізу – виявлення конструктів соціальної дії мовлення і через мовлення. Базове припущення методу – це можливість виявити порядок на всіх рівнях вербальної взаємодії. Вважається, що в інтерсуб'єктивній взаємодії нема місця випадковостям. Наслідком комунікативної впорядкованості виступає індексність мовлення – вказуванням мови на власний контекст, рефлексивність дискурсу і контексту.

Так як жодне спілкування не допускає повного взаємного розуміння, який досягається через пояснення смислу кожного висловлювання, обирається більш економічний спосіб організації мовлення – прив'язка і узгодження послідовно відтворюваних реплік. Замість того, щоб вивчати окремі